

7. Закон України "Про доступ до публічної інформації". *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 32. Ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 23.11.2025).

8. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг". *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 23.11.2025).

УДК 352/354

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ СИТУАЦІЯМИ

Горбова Н. А.

Кандидат педагогічних наук, доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

ORCID: 0000-0003-1428-895X

Шумейко Т. О.

магістр публічного управління та адміністрування

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна.

Постановка проблеми. Профілактика надзвичайних ситуацій (НС) є одним із ключових напрямів державної політики у сфері національної безпеки та захисту населення. На відміну від реагування, яке передбачає усунення наслідків події, профілактика спрямована на запобігання виникненню загроз, мінімізацію їх впливу та забезпечення стійкості територій і критичної інфраструктури. В умовах воєнних дій, посилення кліматичних змін, зростання антропогенного навантаження, урбанізації, підвищення техногенних ризиків та інформаційних загроз, питання профілактики НС набуло стратегічного значення для України.

З 2022 року країна перебуває в унікальній ситуації, коли природні, техногенні та воєнні небезпеки взаємопосилують одна одну. Пошкодження критичної інфраструктури, міграція населення, підриви об'єктів, зміна екологічного стану територій, збільшення кількості пожеж, аварій, катастроф — усе це формує новий рівень ризиків, до яких інститути державного управління раніше не були повною мірою готові.

Ураховуючи масштаби викликів і швидкість їх розвитку, профілактика НС має спиратися не лише на традиційні адміністративні інструменти, а й на науково обґрунтовані методи управління ризиками, сучасні цифрові технології, інтегровані системи моніторингу та прогнозування. Саме тому вирішення цього завдання вимагає комплексного підходу, що включає правове, організаційне, інформаційне, кадрове та ресурсне забезпечення діяльності у сфері цивільного захисту.

Державне управління профілактикою НС формується на основі чинного законодавства, стратегічних документів, міжнародних зобов'язань України та функціонування відповідальних органів влади. Центральним нормативно-правовим актом у цій сфері є Кодекс цивільного захисту України, який визначає повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та відповідальність громадян у сфері запобігання та реагування на НС.

Ключову роль у міжвідомчій координації відіграє Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), яка відповідає за організацію та реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, управління ризиками, здійснення моніторингу та прогнозування. Проте ефективна профілактика можлива лише за умови чіткої взаємодії з:

Міністерством оборони та ЗСУ (воєнні загрози), Міністерством охорони здоров'я (біологічні загрози), Міністерством екології (екологічні ризики), Національною поліцією (соціальні та криміногенні загрози), органами місцевого самоврядування (первинна ланка безпеки на території), об'єктами критичної інфраструктури.

Саме на рівні територіальних громад формується первинний комплекс заходів із профілактики, тому спроможність місцевого самоврядування має вирішальне значення. Профілактичні заходи охоплюють широкий спектр видів діяльності:

1. Ідентифікація, оцінка та класифікація ризиків. Важливою є поява ризик-орієнтованих моделей управління, що передбачають оцінку ймовірності виникнення НС, ступеня їх тяжкості та потенційних збитків.

2. Моніторинг довкілля та техногенної безпеки. До систем моніторингу належать гідрометеорологічні спостереження, радіаційний контроль, геологічний нагляд, контроль за станом гідротехнічних споруд та об'єктів критичної інфраструктури.

3. Прогнозування небезпечних явищ. Застосування математичних моделей, штучного інтелекту, аналізу великих даних дозволяє прогнозувати розвиток небезпечних процесів і вчасно вживати превентивних заходів.

4. Зменшення вразливості інфраструктури. Модернізація будівель, мостів, електромереж, водогонів, транспортних систем є ключовою, особливо в умовах воєнних дій.

5. Інформування населення та формування культури безпеки. Ефективна профілактика передбачає освітні програми, тренування, навчальні курси, роз'яснення правил поведінки в НС.

6. Підготовка фахівців і служб цивільного захисту. Підвищення кваліфікації, розвиток спеціалізованих навчальних центрів і створення добровольчих формувань відіграють важливу роль.

Попри значні зрушення, залишаються актуальними такі проблеми: фрагментарність інформаційних систем та відсутність єдиної національної платформи управління ризиками; недостатня технічна оснащеність окремих регіонів; обмежене фінансування профілактичних заходів на місцевому рівні; відсутність повномасштабної цифровізації системи цивільного захисту; недостатній рівень готовності населення до дій у НС; нерівномірність розвитку територіальних громад.

Значну допомогу Україні в умовах сучасних викликів надає Європейський Союз, який приділяє особливу увагу профілактиці криз, а ключовим механізмом є EU Civil Protection Mechanism, що передбачає інтегроване управління ризиками, обмін даними та спільні платформи моніторингу, навчальні програми, міжнародну підтримку для країн-учасниць.

Важливим документом є також Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030, який визначає стратегічні підходи до зменшення катастрофічних ризиків. Україна орієнтується на ці стандарти в процесі реформування системи цивільного захисту.

Аналіз стану державного управління профілактикою НС свідчить, що система перебуває в активній фазі модернізації. Проте швидкість трансформацій має відповідати масштабам сучасних загроз. Для підвищення ефективності необхідно інтегрувати всі інформаційні системи моніторингу та прогнозування на національному рівні; удосконалити нормативно-правову базу та узгодити її зі стандартами ЄС; зміцнити кадровий потенціал ДСНС та органів місцевого самоврядування; забезпечити рівномірний розподіл ресурсів між громадами; посилити співпрацю з міжнародними організаціями у сфері управління ризиками; упроваджувати сучасні цифрові рішення, автоматизовані системи раннього попередження та GIS-технології; розширити освітні програми та залучення населення до формування культури безпеки.

Таким чином, профілактика надзвичайних ситуацій є стратегічним напрямом державної політики, що визначає рівень безпеки громадян і стійкість держави до внутрішніх і зовнішніх викликів. Модернізація механізмів державного управління в цій сфері є ключовою передумовою сталого розвитку України та підвищення її готовності до кризових ситуацій.

Список використаних джерел

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення 23.11.2025).
2. Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14> (дата звернення 23.11.2025).
3. Закон України від 12.05.2015 «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/print> (дата звернення 23.11.2025).
4. Горбова Н. А., Палюх А. Я., & Пархета В. І. Правовий захист та відновлення прав людини і основоположних свобод в умовах подолання наслідків війни. *Київський часопис права*. 2023. Вип. 1. С. 47-52.
5. Колодій А., Клодій О., Халюк С. Перспективи створення та реалізації концепції національної безпеки України. *Economic security in the Global environment (ESGE-2022)* : International Conference, June 29–30, 2022 / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана ; ed. board : Lukyanenko D. et al. Electronic text data. Київ : КНЕУ, 2022. Р. 32–43.
6. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія / М. Ф. Криштанович, Я. Я. Пушак, М. І. Флейчук, В. І. Франчук. Львів : Сполом, 2020. 418 с.
7. Мельниченко Б. Б. Організаційно-правові засади функціонування системи забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 301–304.
8. Мотайло О. В. Основні концептуальні підходи до сутності поняття «національна безпека». *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 288–293.
9. Мотайло О. В. Система національної безпеки держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 16. С. 171–174.

УДК 336:355.018](477)

ОСУЧАСНЕННЯ СУТНІСНОГО ЗМІСТУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Гузенко О. П.

кандидат економічних наук, доцент

Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький, Україна.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4002-2629>

Публічні фінанси займають одне з провідних місць в забезпеченні життєдіяльності країни в умовах воєнного конфлікту в Україні. Очевидним є те, що публічні фінанси в умовах сьогодення перетворюються на головний інструмент виживання та опору України, збереження її національних інтересів, підтримки незахищених верст населення, а також забезпечують можливість боротися, а також створюючи підвалини для майбутнього відновлення. В умовах воєнного конфлікту необхідно не лише переосмислити рольовий аспект публічних фінансів, а й розуміння їх сутнісного змісту та функцій, котрі забезпечують їх дієвість. Воєнний конфлікт в Україні спровокував зміну політики управління публічними фінансами. Гостро постала проблема наповнення державного та місцевих бюджетів, зріс державний борг, зрости витрати на обороноздатність країни, на забезпечення мало захищених верст населення, відмічається значне падіння надходжень податкових платежів і зборів, що призвело до розбалансування відповідності між доходами та витратами бюджетів різних рівнів. Все окреслене підкреслює рольовий аспект публічних фінансів у життєдіяльності країни, котра охоплена воєнними діями та свідчить про актуальність обраного напрямку дослідження.